

Експертиза стійкої втрати працездатності

**ЗАПОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра загальної практики – сімейної медицини

Експертиза стійкої втрати працездатності

- Відповідно до Закону «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» інвалідом є особа зі стійким розладом функцій організму, зумовленим захворюванням, травмою або вродженими дефектами, що призводять до обмеження життєдіяльності та необхідності в соціальній допомозі і захисті.
- Питання про встановлення стійкої непрацездатності (інвалідності) розглядає МСЕК після проведення діагностичних, лікувальних і реабілітаційних заходів.

Експертиза стійкої втрати працездатності

- Медико-соціальна експертиза проводиться особам, які звертаються для встановлення інвалідності, за направленням лікувально-профілактичного закладу після проведення діагностичних, лікувальних і реабілітаційних заходів за наявності даних, що підтверджують стійке порушення функцій організму, обумовлених захворюваннями, наслідками травм або уродженими вадами, що викликають обмеження життєдіяльності.

МСЕК

- Медико-соціальну експертизу проводять медико-соціальні експертні комісії, з числа яких в установленому порядку утворюються центри (бюро), що належать до закладів охорони здоров'я. Центр (бюро) очолює головний лікар. Міські та районні комісії утворюються з розрахунку одна комісія на 100 тис. осіб у віці 18 років і старше, міжрайонні - у районах і містах з населенням менше 100 тис. осіб. Висновки комісії, реабілітаційні заходи, представлені в індивідуальній програмі реабілітації інваліда, обов'язкові для виконання органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, реабілітаційними підприємствами, установами та організаціями, в яких працює або перебуває інвалід, незалежно від їх відомчої підпорядкованості, типу і форми власності.

МСЕК

- Залежно від ступеня, виду захворювання і групи інвалідності утворюються такі комісії:
- 1) загального профілю;
- 2) спеціалізованого профілю.
- Комісія складається з представників Міністерства охорони здоров'я, Мінсоцполітики, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, а також військово-медичної служби СБУ та військово-медичного підрозділу Служби зовнішньої розвідки (при розгляді медичних справ постраждалих на виробництві або пенсіонерів з числа військовослужбовців СБУ або служби зовнішньої розвідки). У проведенні медико-соціальної експертизи беруть участь також представники Пенсійного фонду України, органів держ. служби зайнятості і за необхідності - працівники науково-педагогічної та соціальної сфери. До складу комісії входить не менше трьох лікарів за спеціальностями, перелік яких затверджується МОЗ з урахуванням профілю комісії, а також фахівець з реабілітації та психолог.

Міські, міжрайонні, районні комісії:

- визначають ступінь обмеження життєдіяльності осіб, у тому числі стан працездатності, групу, причину, час настання інвалідності, а також ступінь втрати професійної працездатності (у відсотках) працівників, які отримали каліцтво чи інше ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням своїх професійних обов'язків;
- встановлюють потребу інвалідів у соціальній допомозі (в т.ч. протезування, засоби пересування, робочі пристосування, постійний догляд);

Міські, міжрайонні, районні комісії:

- надають трудові рекомендації інвалідам працездатного віку та розробляють заходи медико-соціальної реабілітації при складанні індивідуальних програм реабілітації та адаптації інвалідів, здійснюють контроль за їх реалізацією;
- вивчають структуру і динаміку інвалідності за групами, причинами, окремими захворюваннями, територіальними ознаками, в розрізі окремих підприємств тощо;

Міські, міжрайонні, районні комісії:

- разом з ЛПЗ вивчають результати диспансеризації, переважно осіб, які часто та довго хворіють, та інвалідів;
- вивчають наслідки подовження строків тимчасової непрацездатності на період відновного лікування, переогляду інвалідів з метою виявлення ефективності реабілітаційних заходів, визначення реабілітаційного потенціалу;
- надають консультативну допомогу лікарям ЛПУ з питань медико-соціальної реабілітації інвалідів;

Міські, міжрайонні, районні комісії:

- разом з ЛПУ, підприємствами, установами, організаціями аналізують умови праці з метою виявлення чинників, що небезпечно впливають на здоров'я і працездатність співробітників, а також визначення умов та видів праці, робіт і професій для хворих та інвалідів;
- оцінюють стан здоров'я населення, прогнозують динаміку первинної інвалідності;
- визначають причини смерті інваліда на підставі лікарського свідоцтва про смерть у випадках, коли законодавством передбачається надання пільг сім'ї померлого.

Обласні, центральні міські комісії:

- Здійснюють організаційно-методичне керівництво і контроль діяльності районних, міжрайонних, міських комісій, перевіряють правомірність прийнятих ними рішень і в разі визнання їх безпідставними змінюють їх;
- повторно оглядають осіб, які звертаються для встановлення інвалідності і оскарження рішення районних, міжрайонних, міських комісій, перевіряють якість розробки індивідуальних програм реабілітації, здійснюють контроль за повнотою і якістю їх виконання;
- проводять в складних випадках огляд осіб, що звертаються для встановлення інвалідності, за направленням районних, міжрайонних, міських комісій;

Обласні, центральні міські комісії:

- Визначають медичні показання на право одержання інвалідами спеціального автомобільного транспорту і протипоказання до керування ним;
- надають лікарям комісій консультативну допомогу з питань проведення медико-соціальної експертизи;
- впроваджують наукові принципи і методи, розроблені науково-дослідними інститутами, готують пропозиції щодо вдосконалення порядку проведення медико-соціальної експертизи, узагальнюють і поширюють передовий досвід роботи;
- беруть участь в розробці комплексних заходів щодо профілактики та зниження рівня інвалідності, а також вдосконалення порядку проведення реабілітації інвалідів;

Обласні, центральні міські комісії:

- Проводять аналіз рівня та динаміки інвалідності, стан реабілітації інвалідів в області, місті, районі;
- вживають заходів до підвищення кваліфікації фахівців комісій;
- проводять спільно з профспілковими та громадськими організаціями інвалідів конференції, наради, семінари з питань профілактики інвалідності, реабілітації та адаптації інвалідів;
- вносять до Централізованого банку даних з проблем інвалідності інформацію про громадян, які пройшли медико-соціальну експертизу;

Обласні, центральні міські комісії:

- Узагальнюють, аналізують і представляють в Центральну медико-соціальну експертну комісію МОЗ, обласні (міські) центри медико-соціальної експертизи, а також управління охорони здоров'я обласних (міських) державних адміністрацій інформацію про випадки необгрунтованого прийняття рішень міськими, міжрайонними, районними комісіями та направлення хворих лікарсько консультативними комісіями на огляд до комісій для встановлення інвалідності.

Порядок і умови встановлення інвалідності

- Медико-соціальна експертиза проводиться з метою встановлення інвалідності хворим, які досягли повноліття, потерпілим від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, інвалідам (далі - особи, які звертаються для встановлення інвалідності) за направленням відповідного лікувально-профілактичного закладу охорони здоров'я після проведення діагностичних, лікувальних і реабілітаційних заходів за наявності документів, що підтверджують стійке порушення функцій організму, обумовлене захворюваннями, наслідками травм або уродженими пороками, які викликають обмеження нормальної життєдіяльності людини.

Порядок і умови встановлення інвалідності

- У разі, якщо особа, яка звертається для встановлення інвалідності, не може прибути на огляд до комісії за станом здоров'я згідно з висновком лікарсько-консультативної комісії в зв'язку з тим, що проживає у віддаленій місцевості, огляд проводиться за місцем проживання (вдома), в тому числі за місцем проживання в стаціонарних установах для громадян похилого віку та інвалідів, установах соціального захисту для бездомних осіб та центрах соціальної адаптації осіб або в установах охорони здоров'я, в яких така особа перебуває на лікуванні.

Порядок і умови встановлення інвалідності

- У разі подання письмової заяви особою, яка звертається для встановлення інвалідності (його законним представником), в якій є захворювання, дефекти, незворотні морфологічні стани, порушення функцій органів і систем організму, при яких група інвалідності встановлюється безстроково, перелік яких затверджується Міністерством охорони здоров'я, комісія може приймати рішення про встановлення інвалідності заочно на підставі направлення лікарсько-консультативної комісії.

Порядок і умови встановлення інвалідності

Встановлення інвалідності заочно не проводиться за п'ятьма найбільш поширеними нозологічними формами захворювань, визначеними у переліку, що затверджується Міністерством охорони здоров'я, а також в разі, коли вона викликана:

- нещасним випадком на виробництві (трудова каліцтво або інше ушкодження здоров'я);
- професійним захворюванням;
- захворюванням, отриманим під час проходження військової служби чи служби в органах внутрішніх справ, державної безпеки, інших військових формуваннях;
- захворюванням, пов'язаним з впливом радіоактивного опромінення внаслідок Чорнобильської катастрофи;
- захворюванням, отриманим в період проходження військової служби і служби в органах внутрішніх справ, державній пожежній охороні, органах і підрозділах цивільного захисту, Держспецзв'язку.

Порядок та умови встановлення інвалідності

Комісія за участю представників Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності та Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань приймає рішення про продовження терміну тимчасової непрацездатності:

- особам, які звертаються для встановлення інвалідності, в разі безперервної тимчасової непрацездатності не пізніше ніж через чотири місяці з дня настання або в зв'язку з одним і тим же захворюванням протягом п'яти місяців з перервою за останні 12 місяців
- хворим на туберкульоз - після 10 місяців безперервного лікування або 12 місяців лікування з перервами протягом останніх двох років.

Порядок і умови встановлення інвалідності

- Направлення хворого для огляду до МСЕК здійснюють ЛКК лікувально-профілактичних закладів за місцем проживання або лікування при наявності стійкого чи необоротного характеру захворювання, а також у тому разі, коли хворий був звільнений від роботи протягом чотирьох місяців безперервно з дня настання тимчасової непрацездатності чи протягом п'яти місяців у зв'язку з одним і тим самим захворюванням або його ускладненнями за останні дванадцять місяців, а при захворюванні на туберкульоз - протягом десяти місяців з дня настання непрацездатності.
- На МСЕК направляються інваліди для переогляду в зв'язку зі змінами в стані здоров'я, працюючі інваліди - для зміни трудової рекомендації чи внесення доповнень в індивідуальні програми реабілітації інваліда тощо.

Порядок і умови встановлення інвалідності

- Комісія проводить огляд тимчасово непрацездатної особи, яка звернулася для проведення медико-соціальної експертизи, протягом п'яти робочих днів з дня надходження напрямки лікарсько-консультативної комісії та приймає рішення про наявність чи відсутність інвалідності.
- При наявності підстав для заочного проведення медико-соціальної експертизи, визначених у пункті 5 цього Положення, комісія проводить експертизу протягом трьох робочих днів з дня надходження напрямки лікарсько-консультативної комісії.
- Якщо комісія не прийняла рішення про продовження терміну тимчасової непрацездатності, листок непрацездатності закривається датою проведення огляду.

Порядок і умови встановлення інвалідності

- У разі визнання хворого інвалідом листок непрацездатності закривається днем надходження документів хворого на МСЕК, дата встановлення інвалідності обов'язково вказується у листку непрацездатності.
- *Особам, не визнаним інвалідами:*
- У разі визнання їх працездатними термін тимчасової непрацездатності закінчується датою огляду в МСЕК;
- У разі визнання їх непрацездатними листок непрацездатності продовжується ЛКК лікувально-профілактичного закладу до відновлення працездатності або повторного направлення до МСЕК.

Порядок і умови встановлення інвалідності

- У разі встановлення інвалідності та ступеня втрати здоров'я комісія розробляє індивідуальну програму реабілітації інваліда, в якій визначаються обсяги і види реабілітаційних заходів з конкретизацією трудових рекомендацій, методи і терміни їх виконання, засоби реабілітації та відповідальні за виконання. Комісія відповідає за якість розробки індивідуальної програми реабілітації інваліда та здійснює в межах своїх повноважень контроль за її виконанням.

Порядок і умови встановлення інвалідності

- Повторний огляд інвалідів з нестійкими, зворотніми змінами та порушеннями функцій організму з метою визначення ефективності реабілітаційних заходів, стану здоров'я і ступеня соціальної адаптації проводиться раз на один - три роки.
- Повторний огляд інвалідів, а також осіб, інвалідність яких встановлено без зазначення строку проведення повторного огляду, проводиться раніше зазначеного терміну за заявою такого інваліда, інших зацікавлених осіб у разі настання змін у стані здоров'я і працездатності або за рішенням суду.

Порядок і умови встановлення інвалідності

- Особам, які звертаються для встановлення інвалідності, група інвалідності встановлюється без зазначення строку переогляду при наявності вроджених вад розумового або фізичного розвитку, анатомічних дефектів, стійких незворотніх морфологічних змін та розладу функцій органів і систем організму, неефективності реабілітаційних заходів, неможливості відновлення соціальної адаптації, несприятливого прогнозу відновлення працездатності з урахуванням реальних соціально-економічних обставин у місці проживання інваліда, а також інвалідам, у яких строк повторного огляду настає після досягнення Пенсійного віку, встановленого статтею 26 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування".

Порядок оскарження рішень МСЕК

- У разі незгоди з рішенням районної, міжрайонної, міської комісії хворий, потерпілий від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання або інвалід має право подати протягом місяця після отримання висновку комісії письмову заяву в Кримській республіканській, обласній, Київській та Севастопольській центральних міських комісій або в комісію, в якій він проходив огляд, до відповідного управління охорони здоров'я. Комісія, що проводила огляд, або управління охорони здоров'я надсилає у триденний термін після надходження відповідного запиту всі наявні документи на розгляд Кримської республіканської, обласної, центральної міської комісії, яка протягом місяця з дня подання зазначених документів проводить повторний огляд заявника і приймає відповідне рішення.

Критерії встановлення інвалідності

- Особі, визнаній інвалідом, залежно від ступеня розладу функцій органів і систем організму і обмеження його життєдіяльності встановлюється I, II або III група інвалідності. I група інвалідності поділяється на підгрупи А і Б залежно від ступеня втрати здоров'я інвалідом та обсягу потреби в постійному сторонньому догляді, допомозі або нагляді.
- Причинами інвалідності є:
  - загальне захворювання;
  - інвалідність з дитинства;
  - нещасний випадок на виробництві (трудова каліцтво або інше ушкодження здоров'я);
  - професійне захворювання;

Критерії встановлення інвалідності

- Підставою для встановлення **I групи** інвалідності є стійкі, значно вираженої важкості функціональні порушення в організмі, зумовлені захворюванням, травмою або вродженими вадами, що призводять до значного обмеження життєдіяльності людини, неспроможності до самообслуговування і спричиняють виникнення потреби в постійному сторонньому нагляді, догляді чи допомозі.
- До **I групи** належать особи з важким станом здоров'я, які повністю не здатні до самообслуговування, потребують постійного стороннього догляду, догляду або допомоги, абсолютно залежні від інших осіб у виконанні життєво важливих соціально-побутових функцій або частково здатні до виконання окремих елементів самообслуговування.

Критерії встановлення інвалідності

Критеріями встановлення I групи інвалідності є:

- ступінь втрати здоров'я, викликає обмеження однієї чи декількох категорій життєдіяльності людини в значній III ступеня:
- нездатність до самообслуговування чи повна залежність від інших осіб;
- нездатність до пересування чи повна залежність від інших осіб;
- нездатність до орієнтації (дезорієнтація)
- нездатність до спілкування;
- нездатність контролювати свою поведінку;
- значні обмеження здатності до навчання;
- нездатність до окремих видів трудової діяльності.

Критерії встановлення інвалідності

- До *підгрупи А І групи інвалідності* відносяться особи з виключно високим ступенем втрати здоров'я, який викликає до виникнення потреби в постійному сторонньому догляді, догляді чи допомозі інших осіб і фактичну нездатність до самообслуговування.
- До *підгрупи Б І групи інвалідності* відносяться особи з високим ступенем втрати здоров'я, який викликає значну залежність від інших осіб у виконанні життєво важливих соціально-побутових функцій і часткову нездатність до виконання окремих елементів самообслуговування.

Критерії встановлення інвалідності

- *Інваліди I групи* зі значно вираженим обмеженням життєдіяльності можуть навчатися та проводити різні види трудової діяльності за умови їх забезпечення засобами компенсації фізичних дефектів або порушених функцій організму, здійснення реабілітаційних заходів, створення при необхідності спеціальних умов праці, в тому числі на дому.

Критерії встановлення інвалідності

- Підставою для встановлення **II групи інвалідності** є стійкі, вираженої важкості функціональні порушення в організмі, зумовлені захворюванням, травмою або вродженими вадами, що призводять до значного обмеження життєдіяльності людини при збереженій здатності до самообслуговування, і не призводять до необхідності постійного стороннього нагляду, догляду або допомоги.

Критерії встановлення інвалідності

Критеріями встановлення *II групи інвалідності* є ступінь втрати здоров'я, що викликає обмеження однієї або декількох категорій життєдіяльності людини II ступеня вираженості:

- обмеження самообслуговування II ступеня - здатність до самообслуговування з використанням допоміжних засобів і / або за допомогою інших осіб;
- обмеження здатності до самостійного пересування II ступеня - здатність до самостійного пересування з використанням допоміжних засобів і / або за допомогою інших осіб;
- обмеження здатності до навчання II ступеня - нездатність до навчання або здатність до навчання тільки у спеціальних навчальних закладах або за спеціальними програмами на дому;

Критерії встановлення інвалідності

- обмеження здатності до трудової діяльності II ступеня - нездатність до виконання окремих видів трудової діяльності або здатність до трудової діяльності в спеціально створених умовах з використанням допоміжних засобів та / або спеціально обладнаного робочого місця, за допомогою інших осіб;
- обмеження здатності до орієнтації II ступеня - здатність до орієнтації в часі і просторі за допомогою інших осіб;
- обмеження здатності до спілкування II ступеня - здатність до спілкування з використанням допоміжних засобів і / або за допомогою інших осіб;
- обмеження здатності контролювати свою поведінку II ступеня - здатність частково чи повністю контролювати свою поведінку тільки за допомогою сторонніх осіб.

Критерії встановлення інвалідності

- До **II групи інвалідності** можуть належати також особи, які мають дві хвороби або більше, що призводять до інвалідності, наслідки травми або вроджені вади та їх комбінації, які в сукупності призводять до значного обмеження життєдіяльності людини та її працездатності.
- **II група інвалідності** встановлюється учням, студентам вищих навчальних закладів I-IV рівня акредитації денної форми навчання, які вперше отримують відповідний освітньо-кваліфікаційний рівень освіти, при наявності в них ознак інвалідності на період їх навчання. Після закінчення навчального закладу видається довідка про придатність їх до роботи в результаті придбання професії.

Критерії встановлення інвалідності

- Інваліди II групи з вираженим обмеженням життєдіяльності можуть навчатися та проводити різні види трудової діяльності, зокрема шляхом створення відповідних умов праці із забезпеченням засобами компенсації фізичних дефектів або порушених функцій організму, здійснення реабілітаційних заходів.

Критерії встановлення інвалідності

- Підставою для встановлення **III групи інвалідності** є стійкі, помірної важкості функціональні порушення в організмі, зумовлені захворюванням, наслідками травм або уродженими вадами, що призвели до помірно вираженого обмеження життєдіяльності людини, в тому числі її працездатності, але які потребують соціальної допомоги та соціального захисту.

Критерії встановлення інвалідності

- Критеріями для встановлення **III групи інвалідності** є ступінь втрати здоров'я, яка викликає обмеження однієї чи декількох категорій життєдіяльності помірно вираженого I ступеня:
- обмеження самообслуговування I ступеня - здатність до самообслуговування з використанням допоміжних засобів;
- обмеження здатності самостійно пересуватися I ступеня - здатність до самостійного пересування з великою витратою часу, часткового пересування та скорочення відстані;
- обмеження здатності до навчання I ступеня - здатність до навчання в навчальних закладах загального типу при дотриманні спеціального режиму навчального процесу і / або з використанням допоміжних засобів, за допомогою інших осіб;

Критерії встановлення інвалідності

- обмеження здатності до трудової діяльності I ступеня - часткова втрата можливостей для повноцінної трудової діяльності (втрата професії, значне обмеження кваліфікації або зменшення обсягу професійної трудової діяльності більш ніж на 25 відсотків, значне утруднення в набутті професії чи працевлаштуванні осіб, які раніше ніколи не працювали або не мають професії)
- обмеження здатності до орієнтації I ступеня - здатність до орієнтації в часі, просторі за умови використання допоміжних засобів;
- обмеження здатності до спілкування I ступеня - здатність до спілкування, що характеризується зниженням швидкості, зменшенням обсягу засвоєння, отримання та передачі інформації;
- обмеження здатності контролювати свою поведінку I ступеня - здатність частково контролювати свою поведінку при особливих умовах.

Критерії встановлення інвалідності

- **Інваліди III групи** з помірним обмеженням життєдіяльності можуть навчатися та проводити різні види трудової діяльності за умови забезпечення в разі необхідності засобами компенсації фізичних дефектів або порушених функцій організму, здійснення реабілітаційних заходів.